

Onder embargo tot onder embargo tot vrijdag 20 december 2024, 00.01 uur

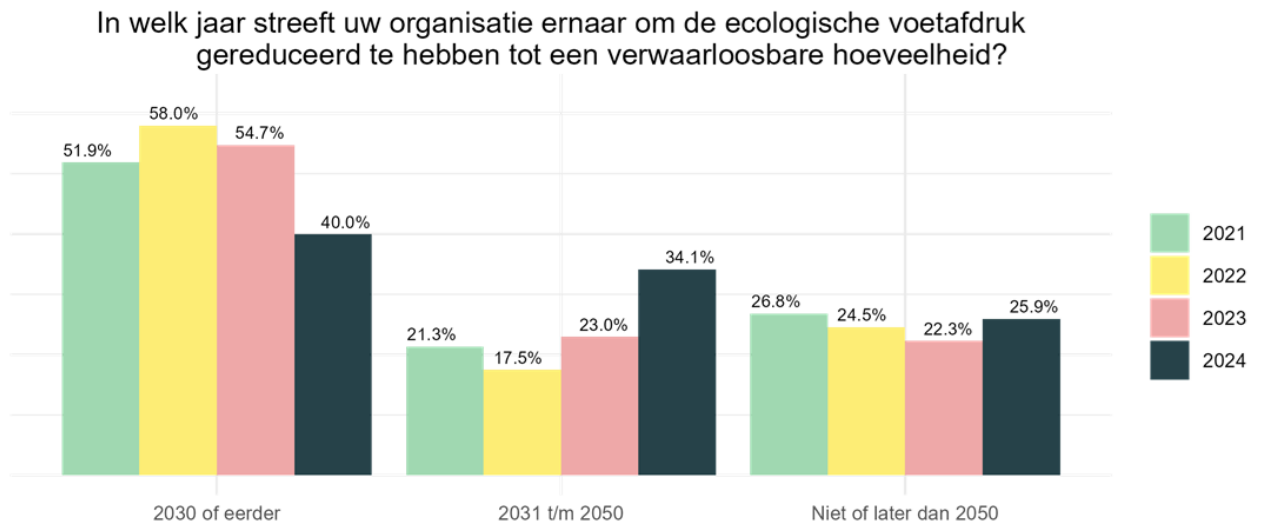
Samenvatting uitkomsten Nederlandse Innovatie Monitor 2024

Hoe innovatief zijn Nederlandse organisaties? Welke stappen zetten zij om hun duurzaamheidsambities waar te maken? In hoeverre benutten bedrijven kunstmatige intelligentie? En hoe afhankelijk zijn ze van arbeids- en kennismigratie? In deze monitor delen leidinggevenden en bestuurders van Nederlandse bedrijven hun inzichten op deze en andere thema's.

① Het Nederlandse bedrijfsleven stelt klimaatambities verder uit.

Vorig jaar werd duidelijk dat de klimaatambities van bedrijven op de korte termijn verwaterden, en deze trend zet dit jaar versneld door. Waar de afgelopen drie jaar telkens meer dan de helft van de bedrijven aangaf dat ze streefden naar een verwaarloosbare CO₂-voetafdruk in 2030, is dat percentage dit jaar gedaald naar 40 procent. Daarentegen zien we een toename van het aantal bedrijven dat deze ambities heeft voor het jaar 2050. Henk Volberda: 'Dit laat zien dat een deel van het Nederlandse bedrijfsleven zijn klimaatambities voor de kortere termijn verschuift naar de langere termijn. Het percentage bedrijven zonder klimaatambitie – gedefinieerd als bedrijven die niet of pas vanaf 2050 of later streven naar een verwaarloosbare voetafdruk – is terug op het niveau van vier jaar geleden. Maar liefst 1 op de 4 bedrijven heeft niet de ambitie om voor 2050 klimaatneutraal zijn.'

Figuur 1: Het aandeel klimaatambitieuze bedrijven is in 2024 met 15 procentpunt gedaald

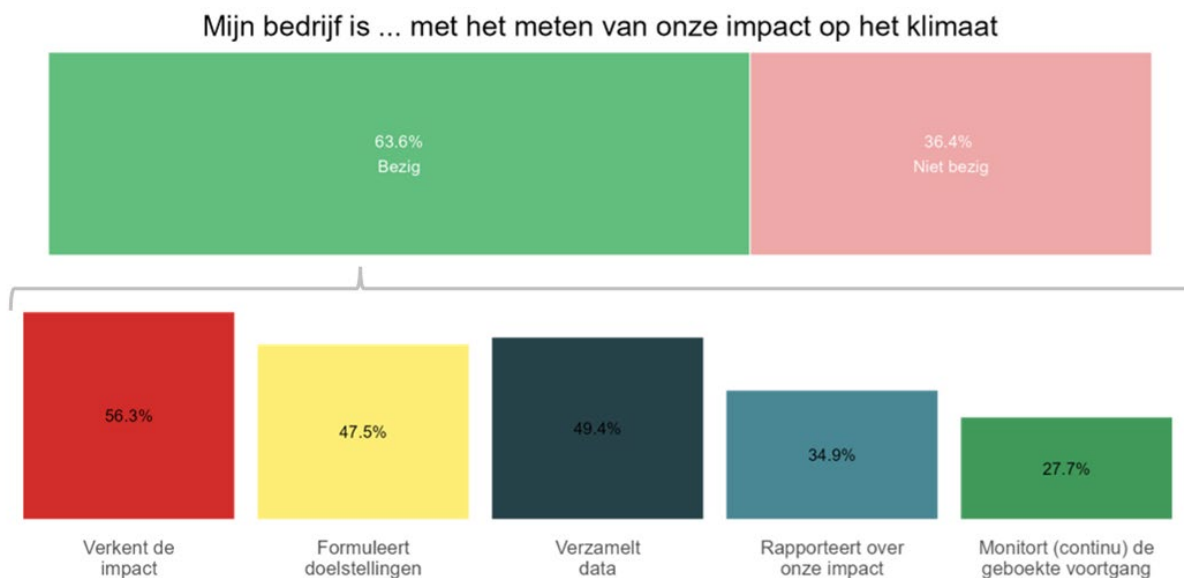
Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2021-2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: De jaren 2021 t/m 2024 zijn respectievelijk gebaseerd op 399, 391, 432 en 454 waarnemingen, op jaarniveau gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers.

② De Europese Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) heeft nog geen doorslaggevend effect op het aantal bedrijven dat systematisch over zijn duurzaamheidseisen rapporteert.

Bijna 65 procent van het Nederlandse bedrijfsleven is bezig met het meten van hun impact op het klimaat. Ongeveer de helft daarvan zit in een verkennende fase, formuleert doelstellingen of verzamelt data. Ongeveer één op de drie van deze bedrijven rapporteert over de bedrijfsimpact op het klimaat of monitort (continu) de geboekte voortgang.

Figuur 2: Bijna 65 procent van de bedrijven is bezig met het meten van hun impact op het klimaat

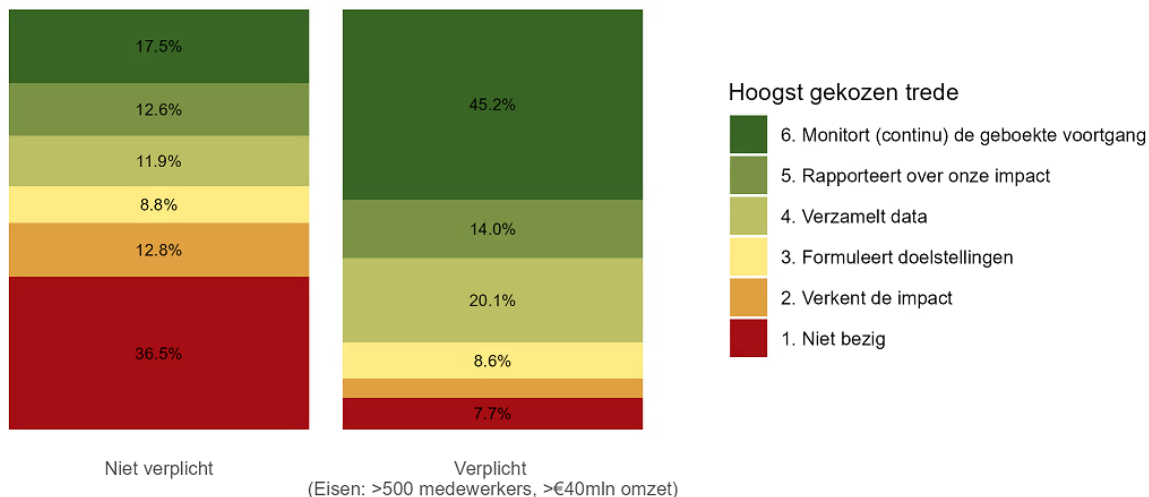
Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Gebaseerd op 454 waarnemingen, gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers.

Deze cijfers liggen min of meer in lijn met de bevindingen van vorig jaar. Wanneer we de cijfers onderling vergelijken valt op dat er een lichte afname is in het percentage van bedrijven dat 'bezig' is; van 68,9 procent in 2023 naar 63,6 procent in 2024. Daartegenover staan enkele stijgingen in de onderliggende deelonderwerpen. Zo is het aandeel bedrijven dat in de verkennende fase zit met 4 procentpunt gestegen en het aandeel bedrijven dat data verzamelt met 8 procentpunt gestegen. De overige categorieën zijn vrijwel gelijk gebleven.

De begin 2024 van kracht geworden rapportageverplichting vanuit de Europese Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) lijkt daarmee nog geen doorslaggevend effect te hebben op het aantal bedrijven dat systematisch over zijn duurzaamheidsprestaties rapporteert. Volberda concludeert: 'Waar vorig jaar een kwart van de bedrijven nog niet voorbereid was op de vanaf 2025 voor hen geldende rapportageplicht als gevolg van de CSRD, geldt nog steeds voor ongeveer één op de vijf rapportageplichtige bedrijven dat zij geen data verzamelen of rapporteren over hun klimaatimpact. Wel is het zo dat rapportageplichtigen een stuk verder zijn in het (continu) meten van hun impact op het klimaat, zowel ten opzichte van vorig jaar als ten opzichte van niet-rapportageplichtige bedrijven.'

Figuur 3: Uitsplitsing naar verplichting CSRD op het meten van de bedrijfsimpact op het klimaat

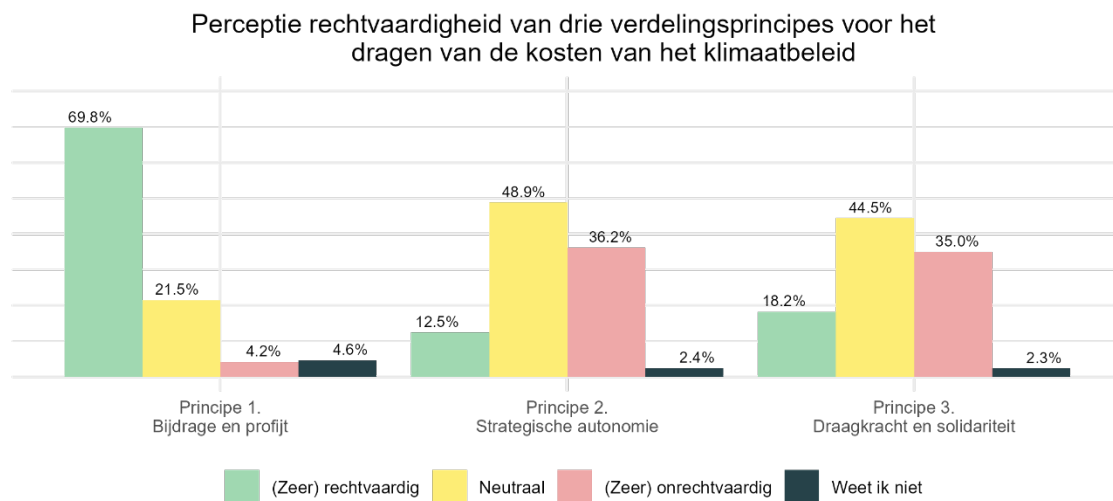
Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Gebaseerd op 454 waarnemingen, gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers.

③ Er is veel draagvlak onder bedrijven voor klimaatbeleid waarbij de uitstoter betaalt.

Bijna 70 procent van de bedrijven vindt het eerlijk dat bedrijven die meer CO2 uitstoten, ook meer bijdragen aan de kosten van het klimaatbeleid dan bedrijven met een lagere uitstoot. Slechts een klein deel van de bedrijven (5 procent) vindt dit verdelingsprincipe onrechtvaardig. De steun hiervoor is aanzienlijk groter dan voor andere verdelingsprincipes, zoals principes met aandacht voor de strategische autonomie van Nederland (13 procent) of solidariteit en draagkracht van bedrijven (18 procent). Deze opvatting van het bedrijfsleven strookt grotendeels met burgerperspectieven op het gebied van klimaatrechtvaardigheid. Volberda: ‘Het is opvallend dat het huidige beleid, dat dit principe (groten)deels volgt, weinig draagvlak lijkt te hebben – waarbij wel opgemerkt moet worden dat een grote groep bedrijven er ook neutraal tegenover staat.’

Figuur 4: Bijna 70 procent vindt dat bedrijven die meer uitstoten meer moeten betalen aan het klimaatbeleid

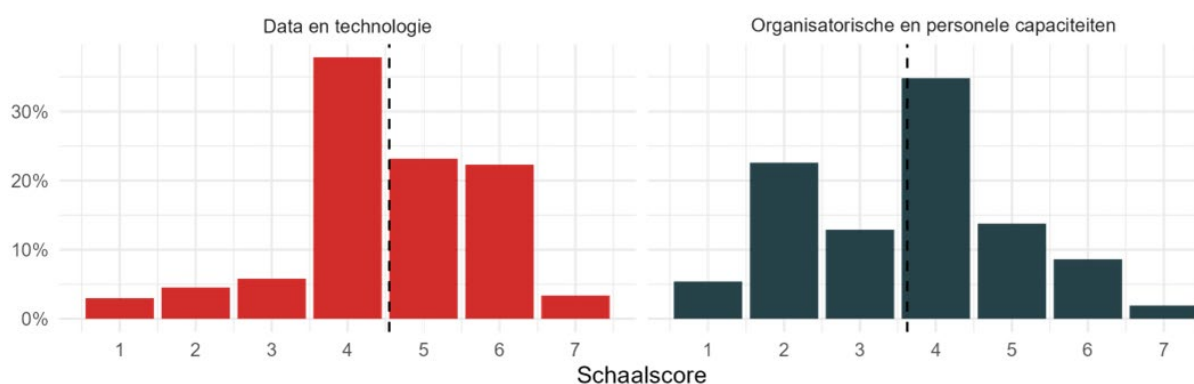
Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Gebaseerd op 454 waarnemingen, gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers. Bedrijven kregen een 10-puntsschaal voorgelegd, waarbij de antwoordcategorieën 1, 2, 3 gelden als '(zeer) onrechtvaardig'; 4, 5, 6 als 'neutraal'; en 7, 8 en 9 als '(zeer) rechtvaardig'.

④ De datasystemen en technologische infrastructuur zijn doorgaans gereed om AI toe te passen, maar het ontbreekt bedrijven vaak aan organisatorische en personele vaardigheden.

Kunstmatige intelligentie verwijst naar systemen die met een zekere mate van zelfstandigheid, lerend vermogen en flexibiliteit ingezet kunnen worden om taken uit te voeren en doelen te bereiken. Bedrijven geven aan, zo stelt Volberda 'dat hun datasystemen en technologische infrastructuur vaak al in vergevorderde mate gereed zijn om kunstmatig intelligente toepassingen in te zetten. Waar het bedrijven vaker aan ontbreekt zijn de organisatorische en personele capaciteiten om kunstmatige intelligentie op een effectieve manier te implementeren.' Hoewel kunstmatige intelligentie al op grote schaal wordt toegepast – ongeveer de helft van de bedrijven past het toe ter ondersteuning van bepaalde processen, en 1 op de 5 bedrijven gebruikt het als vervanging – lijken volgens Volberda 'vooral jongere en grotere organisaties, in dienstverlenende sectoren en die niet enkel lokaal of regionaal actief zijn, beter in staat om kunstmatige intelligentie effectief te benutten.'

Figuur 5: Organisatorische en personele vaardigheden voor het effectief inzetten van AI ontbreken vaak

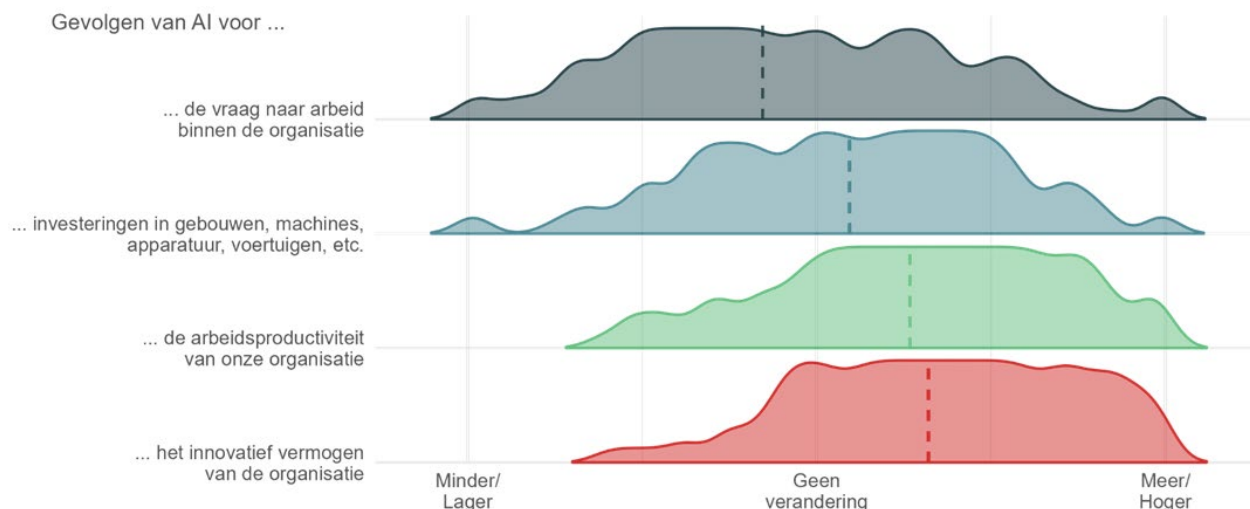
Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Gebaseerd op 454 waarnemingen, gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers. De gemiddelde waarde van 'Data en technologie' is 4,8 en de standaardafwijking is 1,2; de gemiddelde waarde van 'Organisatorische en personele capaciteiten' is 3,9 en de standaardafwijking is 1,4.

⑤ AI bevordert productiviteit en innovatie en vereist aanzienlijke investeringen: de verwachtingen over de invloed op werkgelegenheid zijn verdeeld.

Bedrijven verwachten dat kunstmatige intelligentie positieve invloeden zal hebben op de arbeidsproductiviteit en het innovatievermogen. Vooral in sectoren zoals ICT en zakelijke & financiële dienstverlening, waar de adoptie van AI al vergevorderd is, zijn bedrijven eenduidig over de positieve impact. Daarnaast geven de meeste bedrijven aan dat ze door de invoering van kunstmatige intelligentie meer zullen investeren in kapitaalgoederen. De verwachtingen over de impact op werkgelegenheid zijn volgens Volberda verdeeld: 'In bijna alle sectoren – met name de zakelijke & financiële dienstverlening en overheid, zorg & overige diensten – wordt een afname verwacht, terwijl de arbeidsvraag in de ICT-sector juist toeneemt.'

Figuur 6: AI positief voor productiviteit, innovatie en investeringen – impact op arbeidsvraag gemengd

Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Gebaseerd op 454 waarnemingen, gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers. Verticale stippellijn toont het gemiddelde per categorie.

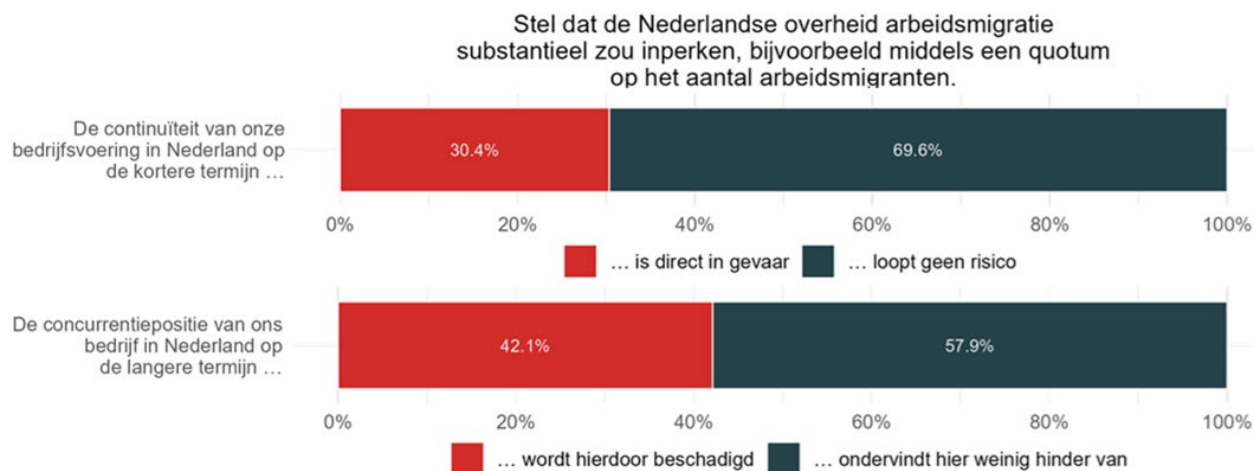
⑥ Een positief effect van AI op bedrijfsprestaties is echter nog niet zichtbaar.

Ondanks de hoge verwachtingen met betrekking tot kunstmatige intelligentie, is er nog geen duidelijke, positieve impact waar te nemen op bedrijfsprestaties. In eerste instantie lijkt er een verband tussen het vermogen van bedrijven om kunstmatige intelligentie effectief in te zetten en hun prestaties, maar dit vervalt wanneer rekening wordt gehouden met verschillen in organisatiekenmerken. Volberda: 'Dit suggereert dat vooral bedrijven die al succesvol zijn beter in staat zijn om AI toe te passen, terwijl AI-volwassenheid op zichzelf geen significante invloed heeft op de bedrijfsprestaties. Hoewel AI veel potentie heeft, zullen de positieve effecten op bedrijfsprestaties zich waarschijnlijk pas op langere termijn voordoen, onder andere vanwege de complexiteit en hoge kosten van implementatie.'

⑦ Bedrijven zien de risico's van eventuele inperking van arbeidsmigratie.

Volgens bedrijven zijn de gevolgen van een eventuele rem op arbeidsmigratie vooral voelbaar op de langere termijn. Ruim 30 procent van de bedrijven met buitenlandse werknemers ziet op de kortere termijn risico's voor de continuïteit van het bedrijf. Verder vreest 42 procent dat de concurrentiepositie op de langere termijn wordt aangetast. In kennisintensieve sectoren zijn, zo betoogt Volberda, buitenlandse werknemers bovendien belangrijk voor innovatie: 'Bedrijven met meer theoretisch geschoolde buitenlandse werknemers scoren hoger op de verschillende vormen van innovatie, hoewel dit niet geldt voor bedrijven met een zeer hoog aandeel buitenlandse werknemers.' Het bedrijfsleven zelf voelt weinig voor een substantiële beperking van arbeidsmigratie, zowel voor arbeidsmigranten als buitenlandse kenniswerkers. 'Dit geldt opvallend genoeg ook voor bedrijven zonder buitenlandse werknemers', constateert Volberda.

Figuur 7: Bedrijven vrezen eventuele inperking arbeidsmigratie

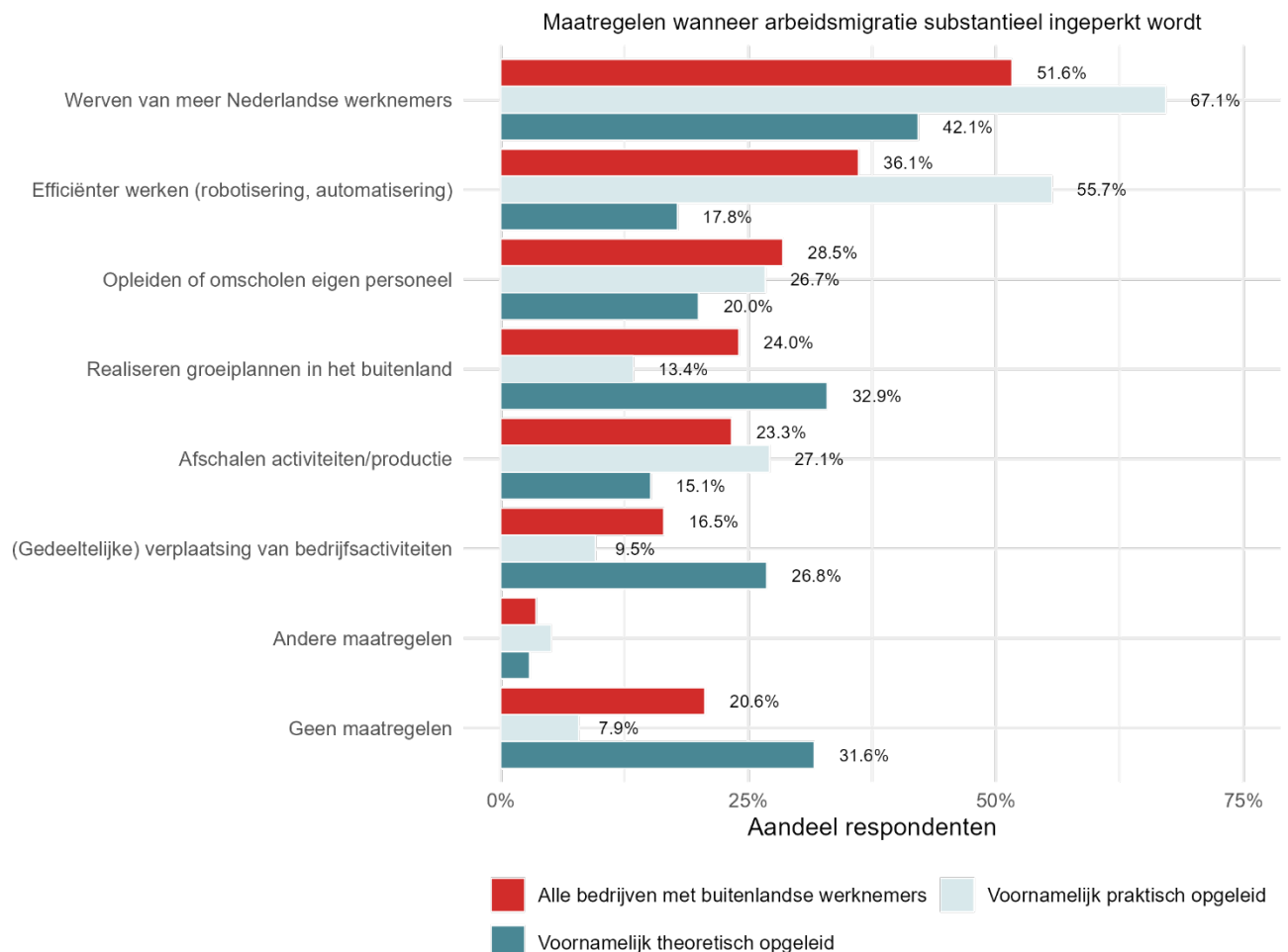
Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Gebaseerd op 295 waarnemingen (bedrijven met minimaal één buitenlandse werknemer), gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers.

⑧ De impact van beperking arbeidsmigratie hangt af of het gaat om praktisch of theoretisch geschoolde migranten.

Bedrijven met meer theoretisch geschoolde migranten zien de grootste risico's voor de concurrentiepositie op de langere termijn, terwijl de groep bedrijven afhankelijk van praktisch geschoolde migranten relatief meer vreest voor de continuïteit op de kortere termijn. Bedrijven met hoofdzakelijk praktisch opgeleide kennismigranten bedrijven zullen vaker op zoek gaan naar oplossingen in Nederland, zoals het werven van meer Nederlandse werknemers, robotisering/automatisering, omscholing en anders het afschalen van de productie. Voor bedrijven met hoofdzakelijk theoretisch opgeleide kennismigranten geldt dat volgens Volberda niet: 'Bedrijven met hoofdzakelijk theoretisch opgeleide kennismigranten kijken eerder dan bedrijven met hoofdzakelijk praktisch geschoolde arbeidsmigranten naar verplaatsing en/of investeringen in het buitenland of treffen geen maatregelen. Bijna een derde van deze kennisintensieve bedrijven geeft aan in dat geval groeiplannen te realiseren in het buitenland en meer dan een kwart van deze bedrijven overweegt bedrijfsactiviteiten te verplaatsen naar het buitenland. Deze bedrijven zien minder ruimte voor het werven van Nederlands personeel, omscholing of efficiënter werken.'

Figuur 8: De impact van beperking arbeidsmigratie verschilt tussen arbeids- en kennisintensieve

bedrijven

Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

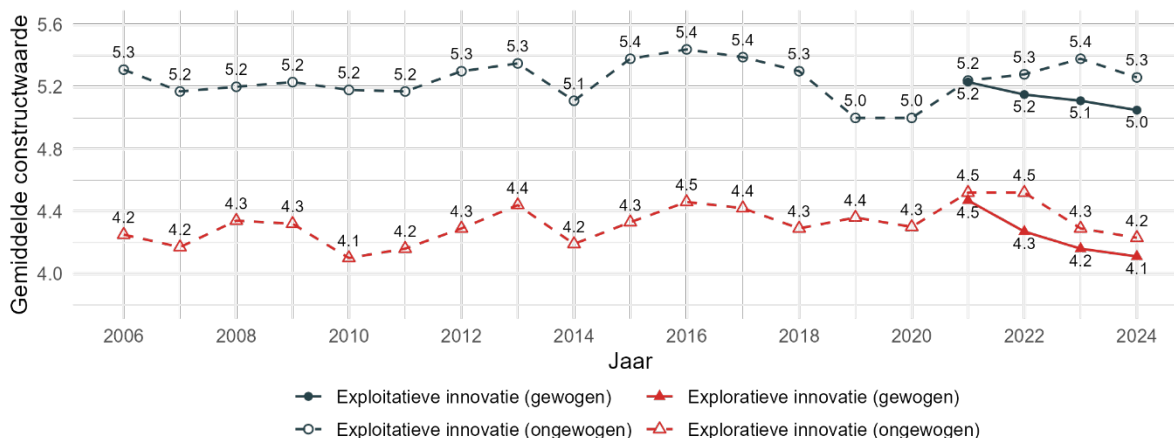
Noot: Gebaseerd op 295 waarnemingen (bedrijven met minimaal één buitenlandse werknemer), gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers. Voor het onderscheid tussen bedrijven met veel praktisch opgeleide tegenover theoretisch opgeleide migranten is de steekproef opgedeeld in groepen waarvan minstens driekwart van de buitenlandse werknemers praktisch dan wel theoretisch geschoold is (respectievelijk 78 en 109 waarnemingen).

⑨ Innovatie-activiteiten van bedrijven staan onder aanhoudende druk.

Vorig jaar constateerden we dat de innovatieve activiteiten van bedrijven toenemende druk ondervonden door arbeidsmarktkrapte en verstoringen op de grondstoffenmarkt. Hoewel de ergste gevolgen achter de rug lijken, zijn de inspanningen van bedrijven opnieuw licht gedaald op zowel exploitatieve (incrementele verbeteringen voor bestaande klanten in bestaande markten) als exploratieve innovatie (radicale vernieuwing voor nieuwe klanten in nieuwe markten). Volberda: 'Na drie jaar van daling is er echter weer groei te zien op het gebied van sociale innovatie – nieuwe vormen van organiseren, leidinggeven en samenwerken. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat bedrijven hun samenwerkings- en organisatievormen aanpassen om de aanhoudende arbeidsmarktkrapte het hoofd te bieden. Bedrijven investeren veel in nieuwe manieren van werken om bestaande medewerkers vast te houden en nieuwe talenten aan te trekken.' Daarnaast zijn bedrijven

iets optimistischer over hun eigen prestaties, en blijven de mediane investeringen in R&D, ICT en personeelsontwikkeling stabiel.

Figuur 9: Bedrijven zijn minder actief met exploratieve innovatie en met exploitatieve innovatie

Bron: De Nederlandse Innovatie Monitor 2006-2024, bewerking door SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: De jaren 2021, 2022 en 2023 zijn respectievelijk gebaseerd op 399, 391, 432 en 454 waarnemingen op jaarniveau gewogen naar representativiteit voor de Nederlandse bedrijvenpopulatie exclusief zzp'ers.

Over de Nederlandse Innovatie Monitor 2024

De Nederlandse Innovatie Monitor is een van de grootste jaarlijkse vragenlijstonderzoeken naar innovatie en ondernemerschap onder Nederlandse bedrijven. De Nederlandse Innovatie Monitor 2024 is uitgevoerd door het Amsterdam Centre for Business Innovation van de Faculteit Economie & Bedrijfskunde, UvA. SEO Economisch Onderzoek heeft de monitor uitgezet en de analyses gedaan. Het onderzoek werd uitgevoerd onder regie van prof. dr. Henk Volberda, hoogleraar Strategie & Innovatie aan de UvA en directeur van het Amsterdam Centre for Business Innovation.

De Monitor is gebaseerd op een vragenlijst die wordt uitgezet onder bestuurders en leidinggevenden van Nederlandse bedrijven. Naast een vast blok met vragen over verschillende vormen van 'harde' (technologische) en 'zachte' (sociale) innovatie, stonden dit jaar drie thema's centraal: (i) het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) door bedrijven; (ii) verduurzaming van het bedrijfsleven, met een specifieke focus op klimaatrechtvaardigheid ('hoe worden de kosten en baten verdeeld?'); en (iii) de inzet van buitenlandse werknemers in het licht van de discussies rondom de kosten en baten van arbeidsmigratie.

In totaal zijn er dit jaar 776 complete vragenlijsten verzameld. Er is voor gekozen om de analyses te baseren op organisaties en bedrijven met meer dan één werkzaam persoon, dus exclusief zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). De belangrijkste reden hiervoor is dat niet alle thema's en constructen in de Monitor relevant zijn voor zzp'ers, terwijl zij door hun grote aandeel in de Nederlandse bedrijvenpopulatie wel een substantiële weerslag zouden hebben op de bevindingen. Het totaal aantal respondenten komt na deze (en andere) selecties uit op 454. Een (geanonimiseerde) koppeling van deze respondenten aan administratieve bedrijvendata van het Centraal Bureau voor de

Statistiek (CBS) maakt het mogelijk om representatieve uitspraken te doen over het gehele Nederlandse bedrijfsleven. Deze uitbreiding is op initiatief van SEO ontwikkeld en wordt deels gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken (EZ).

Meer informatie: Henk Volberda, 06 1297 2233 / h.w.volberda@uva.nl.